

SISÄASIAINMINISTERIÖ
Pelastusosasto

Pelastuslaitosten ja pelastushenkilöstön toimintakykyhanke

Osahanke 4: Työterveyttä ja -turvallisuu- ttä ylläpitävän ja edistävän toiminnan tehostaminen

Seminaari 21.10.2009, Tampere

Sirpa Lusa, SM/TTL

Sisältö

- Tavoite ja nykytila
- Perusteluja suosituksille
- Alustavista suosituksista
- Keskustelu

HANKKEEN VISIO

*Suomessa on laadukas ja
toimintakykyinen pelastustoimi ja
sillä **hyvinvoiva ja työkykyinen**
henkilöstö*

STRATEGISET PÄÄMÄÄRÄT

- Pelastustoimi henkilöstöineen on oikein mitoitettu
- Pelastustoimen henkilöstölle on urakehitysvaihtoehtoja ja koulutusjärjestelmä tukee monipuolista pelastustoimen osaamista sekä mahdollistaa erikoistumisen
- Pelastustoimen tutkimusta hyödynnetään ja uusien toimintamenetelmien ja tekniikoiden analysointi ja mahdollinen käyttöönotto tapahtuu järjestelmällisesti
- Tarvelähtöinen työterveys- ja työturvallisuustoiminta tukee ja edistää laaja-alaisesti henkilöstön hyvinvointia koko työuran ajan
- Henkilöstöllä on myönteinen asenne työkyvyn ylläpitoon

Hankkeen ensisijaisena tavoitteena on kehittää pelastustoimelle kokonaisvaltainen työterveys-, työturvallisuustoiminnan malli, johon kuuluu:

- Hyvä työterveyshuoltokäytäntö (erityisesti sopimuksen solmiminen ja suunnitteluprosessi).
- Varhaisen välittämisen mallit (osana hyvää työterveyshuoltokäytäntöä ja henkilöstöhallintoa).
- Työturvallisuus ja -ympäristötoiminta niin, että pyritäisiin muun muassa 0 tapaturmaan kaikissa työ-, harjoitus- ja liikuntatilanteissa.
- Fyysisen toimintakyvyn arviointi-, palautteenanto- ja seurantajärjestelmä.
- Sopimuspalokuntien henkilöstöön kohdistuvien työterveys- ja työturvallisuustoimintojen selkiyttäminen.

Ketkä tekevät?

- pelastushenkilöstö (22 aluepelastuslaitoksessa): vakituisia noin 4500, sopimuspalokuntalaisia 14 100;
- keski-iat nousussa: päätoiminen miehistö yli 40 v, sopimuspalokuntalaisista 37% alle 30-vuotiaita

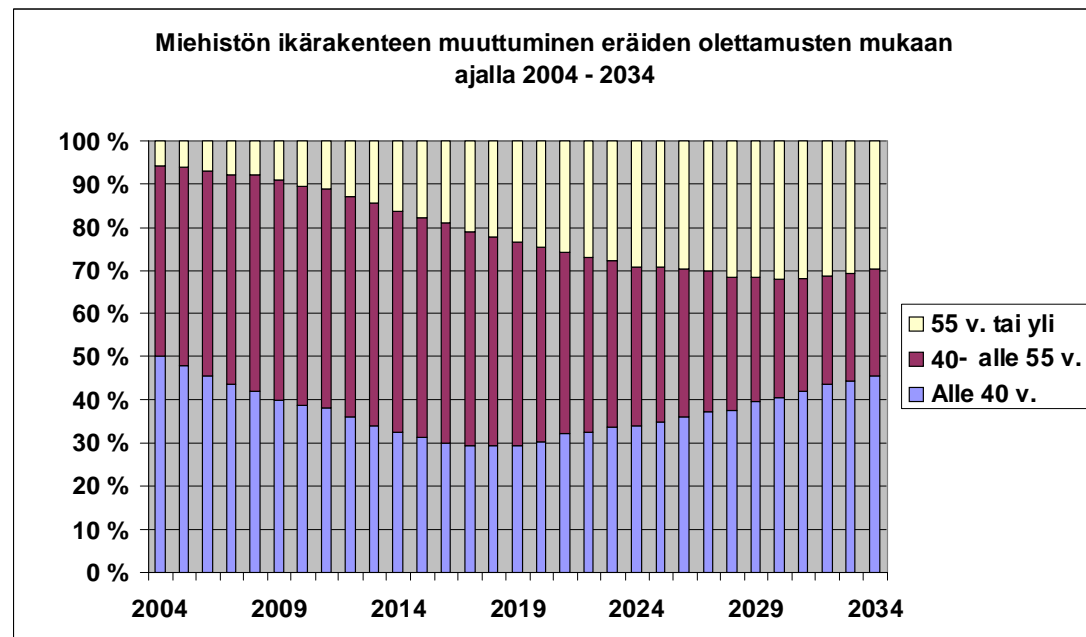
KUNTIEN ELÄKEVAKUUTUS

- ikääntyneen työntekijän "muotokuva" negatiivinen (nuoren miehen työ, josta ikääntyneen vaikea selviytyä)

- valtaosa kokee kohtelun tasa-arvoiseksi

- 4/5 ei usko selviytyvänsä eläkeikään saakka

Monikkohanke, TTL 2007

SISÄASIAINMINISTERIÖ
Pelastusosasto

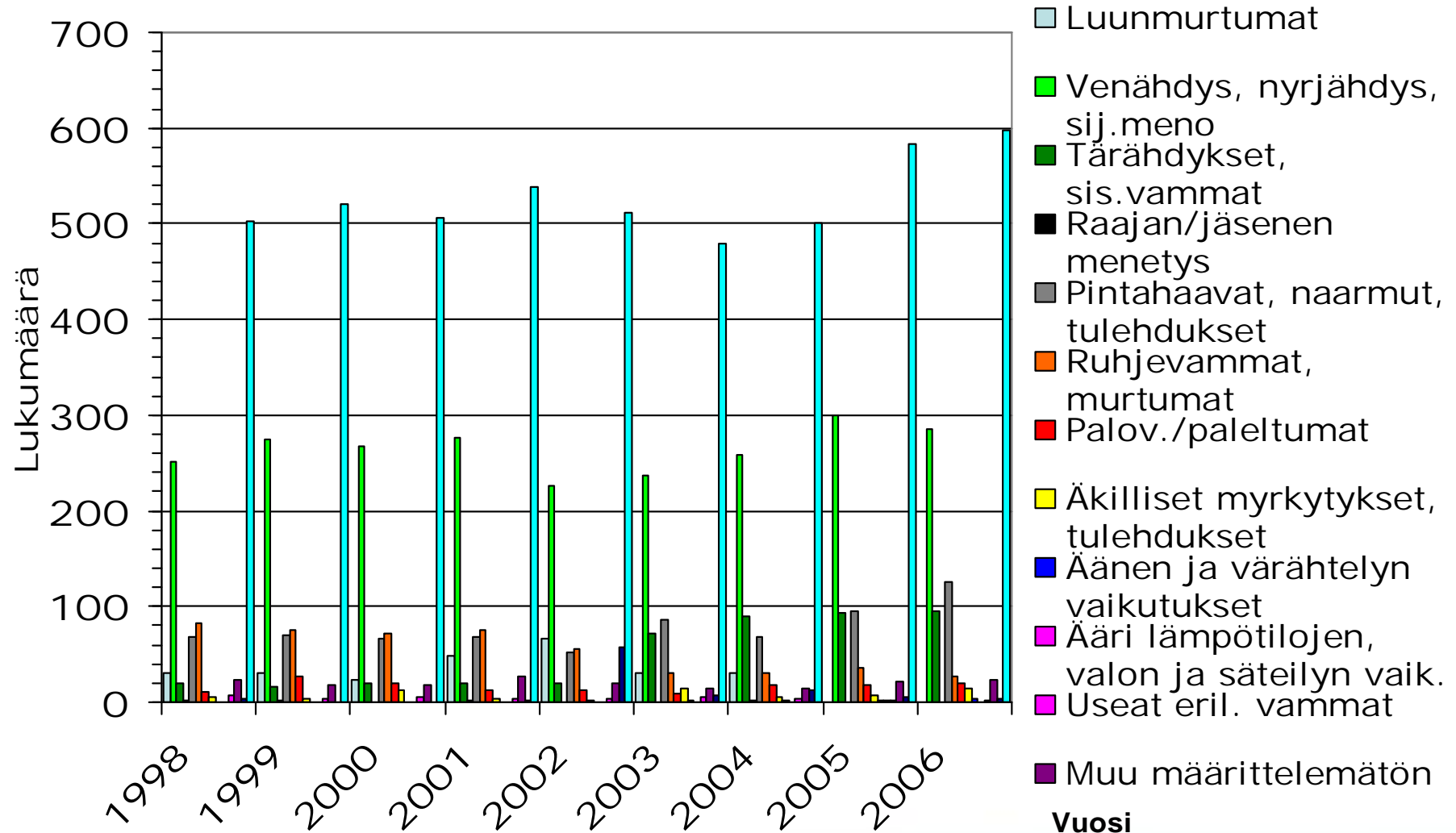
Hyvinvoiva ja työkykyinen?

Tilastoja: TVL ja KEVA

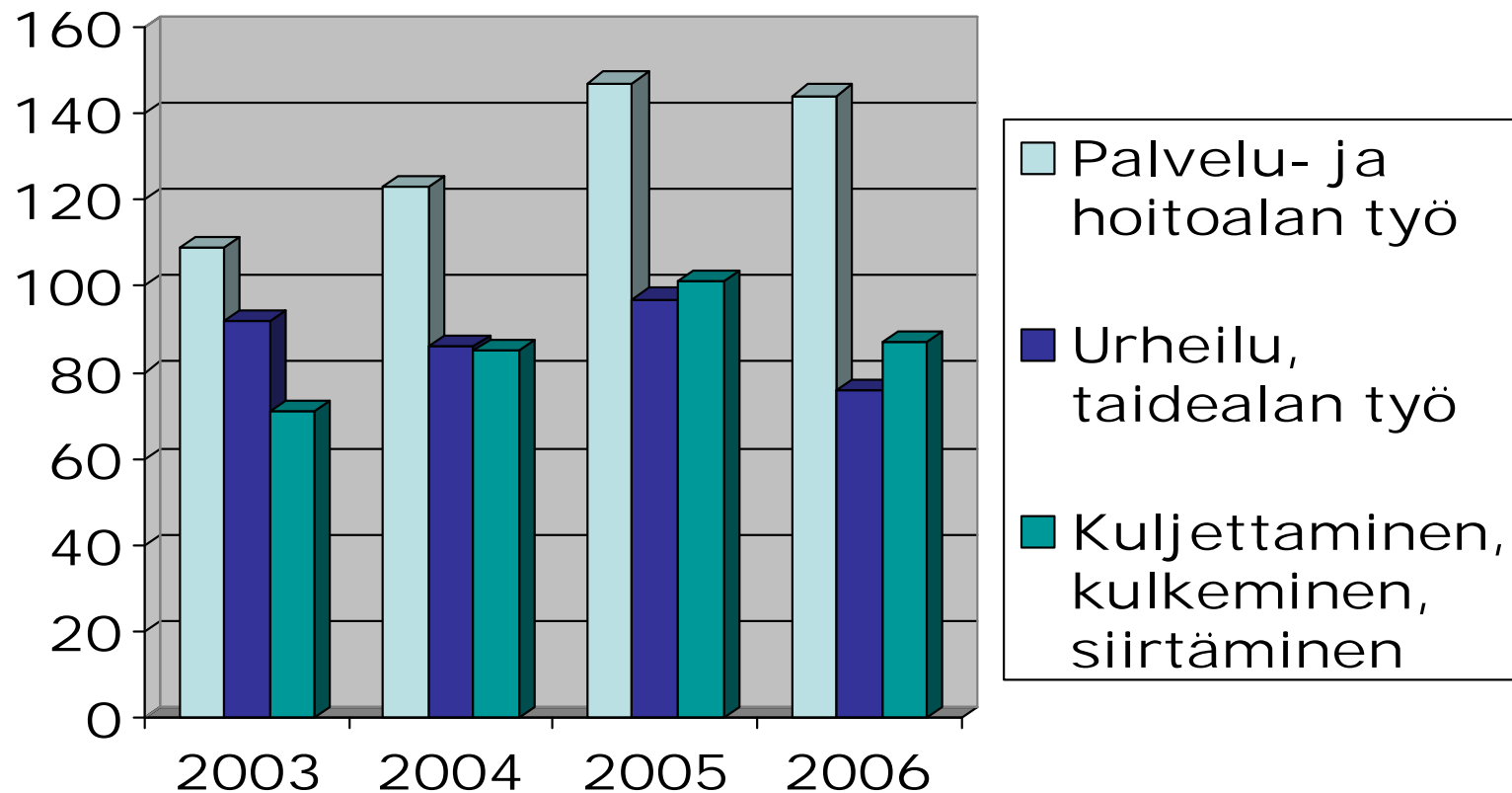

Palomiesten tapaturmat Suomessa v. 1998-2006 (TVL)

Työtehtävät, johon tapaturma liittynyt

Esimerkkikuvauksia:

- *Palomies nosti potilasta pyörätuolilla ambulanssiin. Selkä venähti.*
- *Hengitti vaarallisia kaasuja tarkastaessa rekan tavaratilassa olleessaan. Hengitti peretikkihappoa. Hengenahdistus ja silmien kirvelyä.*
- *Henkilöautoa sammutettaessa auto leimahti liekkeihin ja se pudotettiin alas. Vhg:n jalka jäi auton helman alle. Nilkka ja jalkaterä murtuivat.*
- *Sammutustehtävissä raivaustyötä tehdessään henkilö putosi noin 3,5 metriä alas.*
- *Sammutusauto oli matkalla rakennuspaloon, vas. kaartuvassa mutkassa auto suistui tieltä kaatuen vas. kyljelleen, vhg sai ruhjeita molempiin sääriin, selkä ja niska venähtivät.*
- *Ambulanssi kaatui ja loukkasi itsensä.*

Väkivalta yms:

- *yliannostuspotilas kävi hoitotilanteessa päälle, painiottelussa potilas pääsi potkaisemaan vk:ta kylkeen*
- *potilas löi yllättäen saksilla kohti tehden noin 2cm:n naarmun rintaan*
- *hukkuneen elvytys. eritteitä käsiin. potilas HIV.*

- *potilasta siirrettäessä paareilta sänkyyn potilas sylkäisi verta/sylkeä kasvoille ja vasempaan silmään*
- *potilas puri oikeaan käteen*

- *koira puri mahaan*
- *hevosta pelastettaessa metsästä narkoosissa ollut hevonen kaatui jalan päälle*
- *jjrsijän kiinniottotilanteessa se puri sormeen*

- *työkaveri pahoinpiteli jolloin vk sai vammoja kaulan ja pään alueelle*

Tapaturmien vakavuus (v. 2005)

- tapaturmat aiheuttivat yleensä alle 7 päivän sairaspoissaolon
- kuitenkin 35-45-vuotiaiden ikäryhmässä vähintään viidenneksellä sairaspoissaolot ylittivät 15 päivää ja 45-55-vuotiaiden ryhmässä miltei neljänneksellä
(näiden ikäryhmien tapaturmat käsittivät yli puolet kaikista tapaturmista)

SISÄASIAINMINISTERIÖ

Pelastusosasto

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet palomiehet* päätautiluokittain vuosina 1998-2007

Päätautiluokka	Henkilöä	Osuus	Keski-ikä
Tuki- ja liikuntaelinten sairaudet yms.	156	43,8	50,0
Mielenterveyden häiriöt yms.	50	14,0	47,5
Verenkiertoelinten sairaudet	49	13,8	51,5
Vammat, myrkytykset yms.	34	9,6	49,0
Hermoston sairaudet	18	5,1	47,6
Hengityselinten sairaudet	13	3,7	52,4
Umpierityssairaudet yms.	10	2,8	50,9
Kasvaimet	8	2,2	45,6
Ruoansulatuselinten sairaudet	6	1,7	48,1
Muut sairaudet	12	3,4	47,9
Yhteensä	356	100,0	49,6

* Palotarkastajat eivätkä palopäälliköt ole tarkastelussa mukana

lähde: KEVA 25.8.2008 (Ropponen)

Vuonna 2008 KuEL-työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet palomiehet päätautiluokittain

Päätautiluokka	Lukumäärä	Osuus %	
Tuki- ja liikuntaelinten sairaudet yms.	27	47,4	↑
Vammat, myrkytykset yms.	7	12,3	↑
Mielenterveyden häiriöt yms.	5	8,8	↓
Verenkiertoelinten sairaudet	4	7,0	↓

Vuonna 2008 KuEL-työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet palomiehet eläkelajeittain

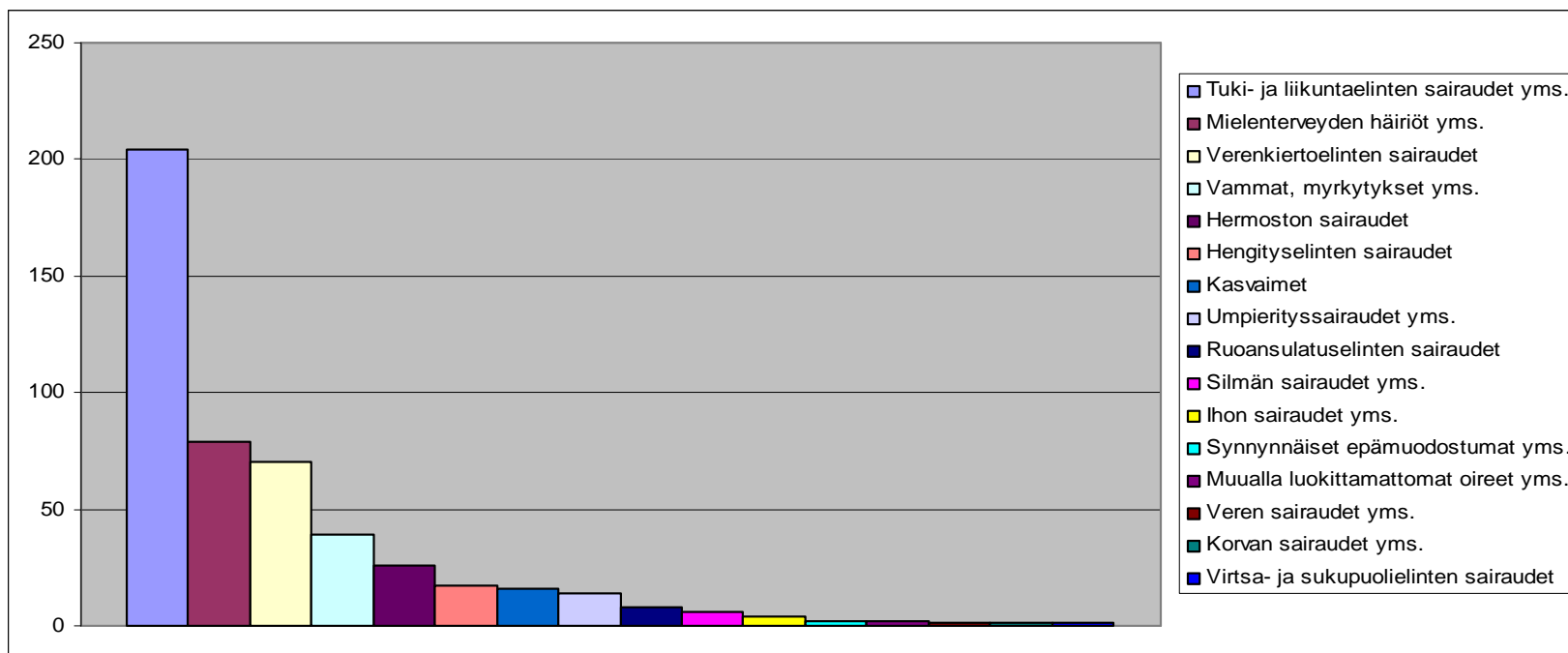
Eläkelaji	Luku- määrä	Keski- ikä, v.	Osuus %
Vanhuuseläkkeet	53	59,2	47,3
Työkyvyttömyys- eläkkeet	57	51,6	50,9
Työttömyyseläkkeet	2	60,0	1,8
<i>Yhteensä</i>	<i>112</i>	<i>55,3</i>	<i>100,0</i>

Vuosina 2000-2008:

- vanhuuseläkkeelle jäännin keski-ikä 57,9 v (52%)
- työkyvyttömyyseläkkeelle jäännin keski-ikä 50,3 (46%)

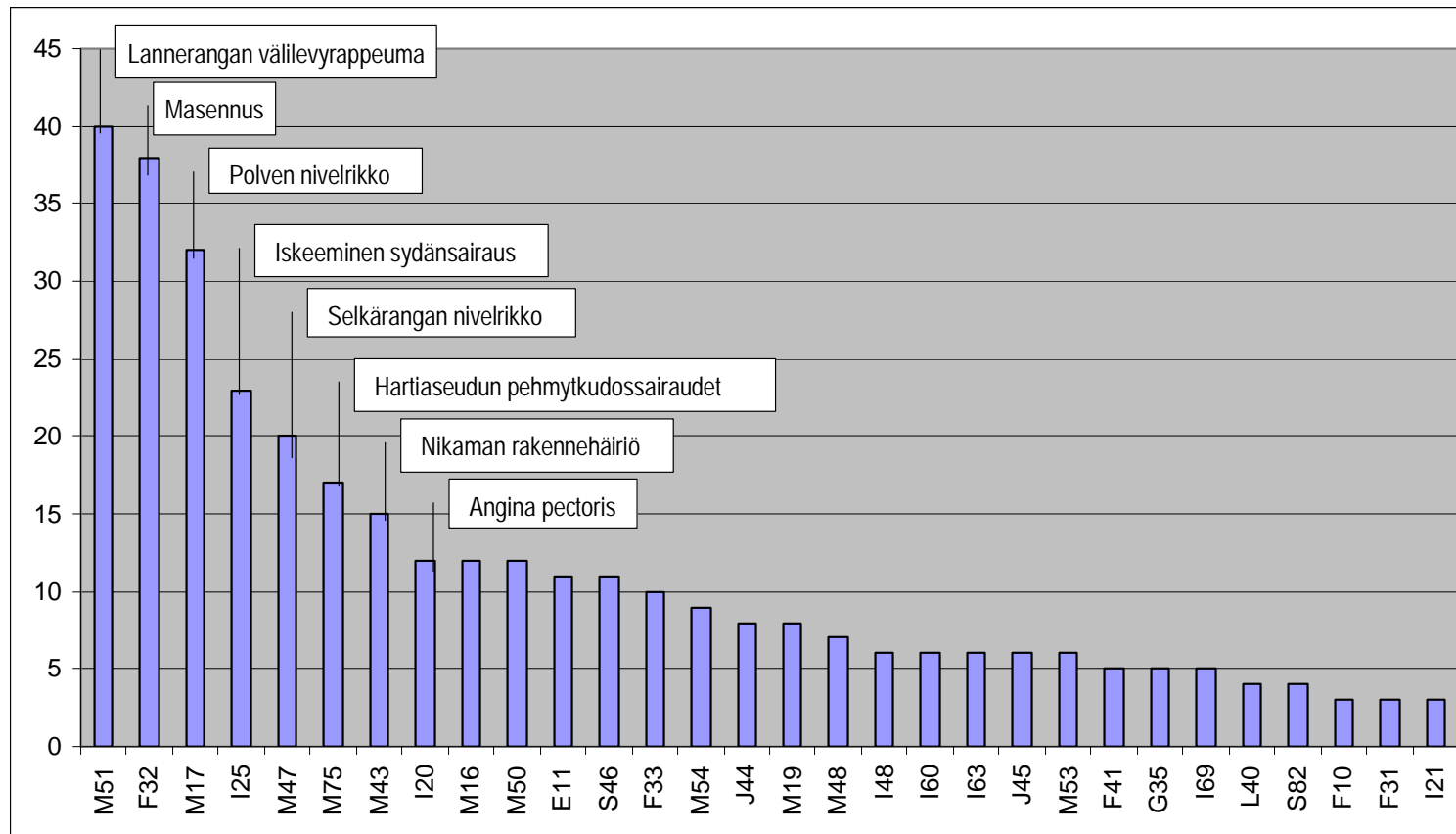
Työkyvyttömyyden perusteella eläkkeelle siirtyneet päätautiluokittain vuosina 1998-2007, koko pelastusala

lähde: KEVA 25.8.2008 (Ropponen)

Pelastushenkilöstön tavallisimmat työkyvyttömyys-eläke-diagnoosit ajalta 1998 - 2007

lähde: KEVA 25.8.2008 (Ropponen)

Turvallisuusjohtaminen ja työterveyshuoltotoiminta pelastuslaitoksissa:

- Selvitetty pelastuslaitosten työterveys- ja -turvallisuustoiminnan nykytilaa (hallinta ja koulutustarpeet)
- Kerätty pelastuslaitosten työterveys- ja -turvallisuusasioiden hyviä käytäntöjä (mm. varhaisen välittämisen osalta)
- Jalostetaan kansantajuiseksi oppaaksi. Oppaan tavoitteena on selkeyttää pelastuslaitosten henkilöstölle kokonaisvaltaisen työterveyden ja työturvallisuuden ylläpitämisen ja edistämisen merkitystä.
- www.ttl.fi/pelaturva

- Vastauksia vähintään yksi kaikista pelastuslaitoksista; työterveyshuollon edutajien vastaus puuttui 7 apl:sta

Ennaltaehkäisevä ja edistävä ttt-toiminta - arvio työterveyshuollon toiminnasta

Työterveyshuollon toiminto	Erittäin ja melko hyvin, %, työsuojeluhenkilöstö (N=86)	Erittäin ja melko hyvin, %, työterveyshuolto (N=20)
Opastaminen ergonomisesti oikeisiin työmenetelmiin ja työskentelytapoihin	46 %	85 %
Työkyvyttömyyden uhkan tunnistaminen	46 %	100 %
Työkykyä ylläpitävään toimintaan osallistuminen	44 %	50 %
Fysikaalisten, kemiallisten ja biologisten haittatekijöiden riskinarviointi	34 %	65 %
Masennusriskissä olevien työntekijöiden tunnistaminen	31 %	90 %
Toimenpide-ehdotusten tekeminen henkilöstön hyvinvointia koskevan tiedon pohjalta	28 %	75 %
Toimenpide-ehdotusten tekeminen ikääntyvän työntekijän työssä jaksamisen tukemiseksi	25 %	85 %

Pelastustyön merkittävien kuormitustekijä – avoin kysymys

- Vaikeus nimetä yhtä tekijää; työssä monia kuormittavia tekijöitä:
 - työn fyysinen ja psyykkinen raskaus
 - työn luonne ja siinä tapahtuneet muutokset
 - työaikakäytännöt
 - johtaminen ja työilmapiiriongelmat
 - työntekijäpula
 - ikääntyminen

"Ristiriidat palkkauksessa / työrytmissä / työn vaativuudessa ja kuormittavuudessa / puuttuvina selvinä urapolkuina. --> Kansallinen kulttuuriongelma pelastusalalla. Kyse on monimutkaisesta kombinaatiosta, jossa suurin este kehittämiselle ovat luutuneet asenteet "Näin me äijät olemme aina tehneet" -asenne. Korjausliike: Tekemällä rajun kansallisen rakennemuutoksen em. tekijöihin." (avovastaus, työsuojeluhenkilö)

Työterveyshuoltohenkilöstön osaaminen, kiitettävää tai hyvää -vastaukset

Osa-alue	Työsuojeluhenkilöstö, %, (N=86)	Työterveyshuolto, %, (N=20)
Pelastajan fyysisen toimintakyvyn arviointi	62 %	90 %
Pelastustyön fyysiset kuormitustekijät	52 %	95 %
Pelastajan työnkuva	47 %	100 %
Pelastustyön riskit	41 %	95 %
Pelastustyön psyykkiset kuormitustekijät	40 %	90 %
Pelastajan psyykkisen toimintakyvyn arviointi	34 %	70 %
Pelastustyön sosiaaliset kuormitustekijät	30 %	75 %
Esimiestyön tukeminen	29 %	60 %
Arkojen asioiden puheeksiottaminen	26 %	100 %
Työyhteisön toiminnan kehittäminen	26 %	65 %

Työterveyshuoltotoiminnan kehittäminen – avoin kysymys

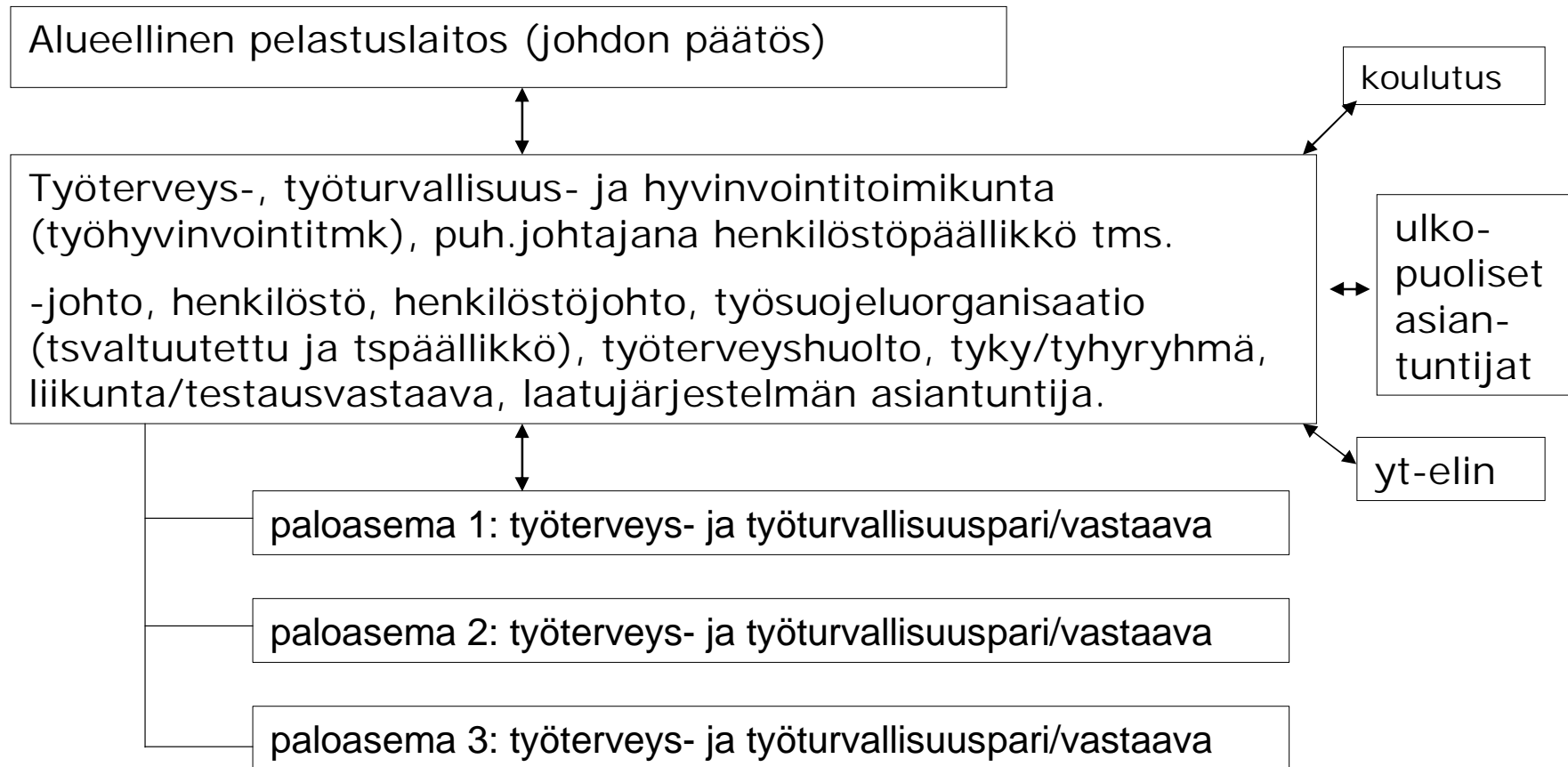
- Työterveyshuoltopalveluiden saatavuus
 - ongelmina työterveyshuoltohenkilöstön suuri vaihtuvuus ja resurssipula

"Lääkäri vaihtuu koko ajan ja välillä ei ole lääkäreitä ollenkaan, ja välillä on lääkäreitä, jota ilman olisi parempi."
(avovastaus, työsuojaushenkilö)

- Työterveyshenkilöstön osaaminen
- Aktiivinen varhainen reagointi, painopisteen suuntaaminen ennaltaehkäisevään työhön
- Palveluiden laadun kattavuus, yhdenmukaisuus ja tasavertaisuus
- Työyhteisölähtöinen toimintatapa

Suositus 1: Kokonaisvaltaisen työterveys-, työturvallisuus- ja hyvinvointitoiminnan organisointi pelastustoimessa

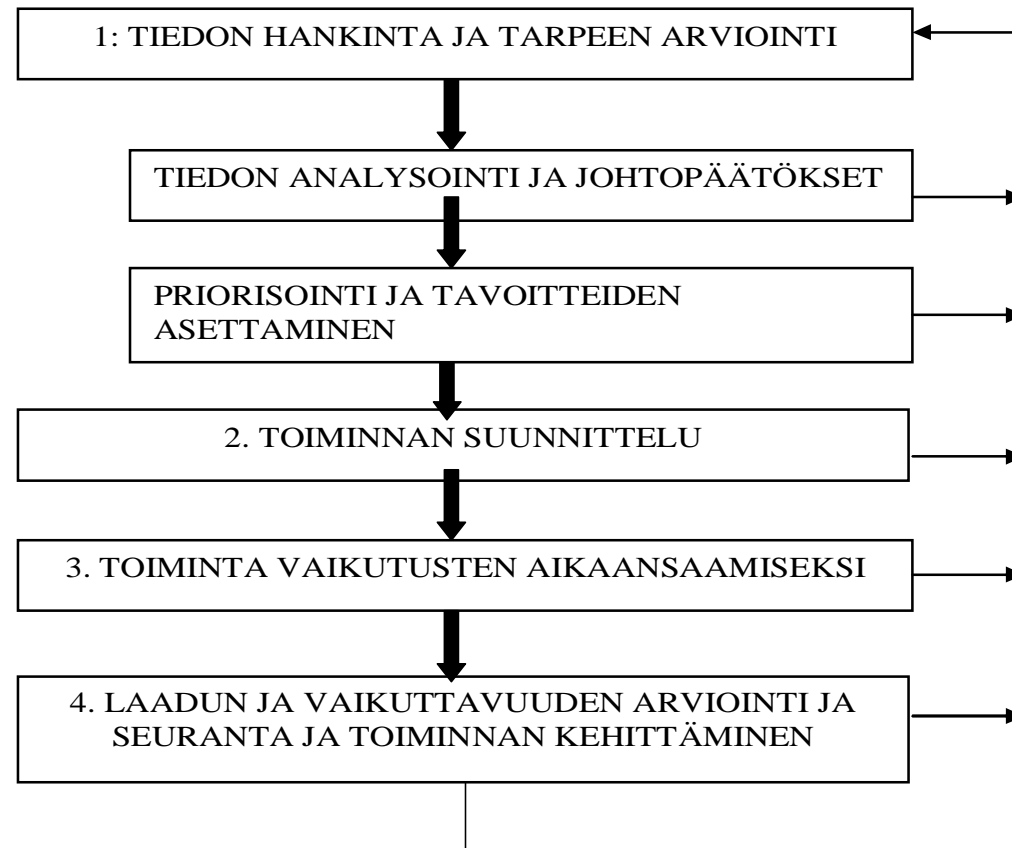

Perustelut: Kokonaisvaltaisen työterveys- ja työturvallisuustoimintamallin kehittäminen pelastusalalle - hanke

Suositus 2: Hyvä työterveyshuoltokäytäntö, räätälöinti pelastusalalle

- riskinarviointi (Tre ja koko Suomi)
- tth-palveluiden hankintaprosessi (Jokil.)
- toimintasuunnitelman laadinta (Jokil.)
- varhaisen "välittämisen" mallit (Tre ja koko Suomi)
- fyys.toimintakyvyn arviointi (Keski- ja Länsi-Uusimaa, Tre & Hamina, Pori, Jyväskylä)

Perustelut: Kokonaisvaltaisen työterveys- ja työturvallisuustoimintamallin kehittäminen pelastusalalle - hanke (Jokilaaksojen pelastuslaitos, Tampereen Aluepelastuslaitos)

FireFit-Pelastajien hyvä fyysisen toimintakyvyn arviointikäytäntö kehittämishankeen II-vaihe (Keski- ja Länsi-Uudenmaan pelastuslaitokset, Tampereen Aluepelastuslaitos ym.)

Konkreettiset ohjeet:

- Työterveyshuoltopalveluiden hankintaprosessiin (vrt Tilaa taiten opas)
- Toimintasuunnitelman mallipohja ja laadintaprosessi

Perustelut: Kokonaisvaltaisen työterveys- ja työturvallisuustoimintamallin kehittäminen pelastusalalle - hanke (Jokilaaksojen pelastuslaitos)

SISÄASIAINMINISTERIÖ

Pelastusosasto

Suositus 3: Varhaisen välittämisen mallit osana työterveyshuoltokäytäntöä ja henkilöstöhallintoa

- opas valmistuu keväällä 2010
- pohjautuu meneillään oleviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin
- erityispiirteet pelastusalalla
- psyykkiset ja sosiaaliset tekijät sekä työyhteisöllisyys
- kehityskeskustelut ym. toimenpiteet
- valtakunnallisen **työhyvinvointikyselyn** kehittäminen?

Perustelut: Turvallisuusjohtaminen ja työterveyshuoltotoiminta pelastuslaitoksissa - kysely- ja haastattelututkimus (www.ttl.fi/pelaturva)

Kokonaisvaltaisen työterveys- ja työturvallisuustoimintamallin kehittäminen pelastusalalle

Palomiesten terveys ja toimintakyky: 13-vuoden seurantatutkimus

Suositus 4: Työturvallisuus- ja työympäristötoiminta, niin että pyritäisiin 0 tapaturmaan kaikissa työ-, harjoitus- ja liikuntatilanteissa

- Kokonaisvaltainen riskinarviointi; kokeilun perusteella suositukset Pelastus-arvin käytöstä ja sen jatkokehittelystä
- asemakohtaisessa riskinarvioinnissa mahdolliset kuntien omat riskinarviointimallit
- Tehdään yhteistyössä, käsittäen koko apl:n keskeiset tehtävät ja myös sopimuspalkokuntalaiset
- tth mukana; yhteys työpaikkaselvitykseen
- liittyminen poikkeamaraportointiin
- suositus koulutusjärjestelmästä sekä vakituisille ja sopimuspalkokuntalaisille

Perustelut: Kokonaisvaltaisen työterveys- ja työturvallisuustoimintamallin kehittäminen pelastusalalle - hanke (Tampereen Aluepelastuslaitos) (www.ttl.fi/Pelastus-arvi)

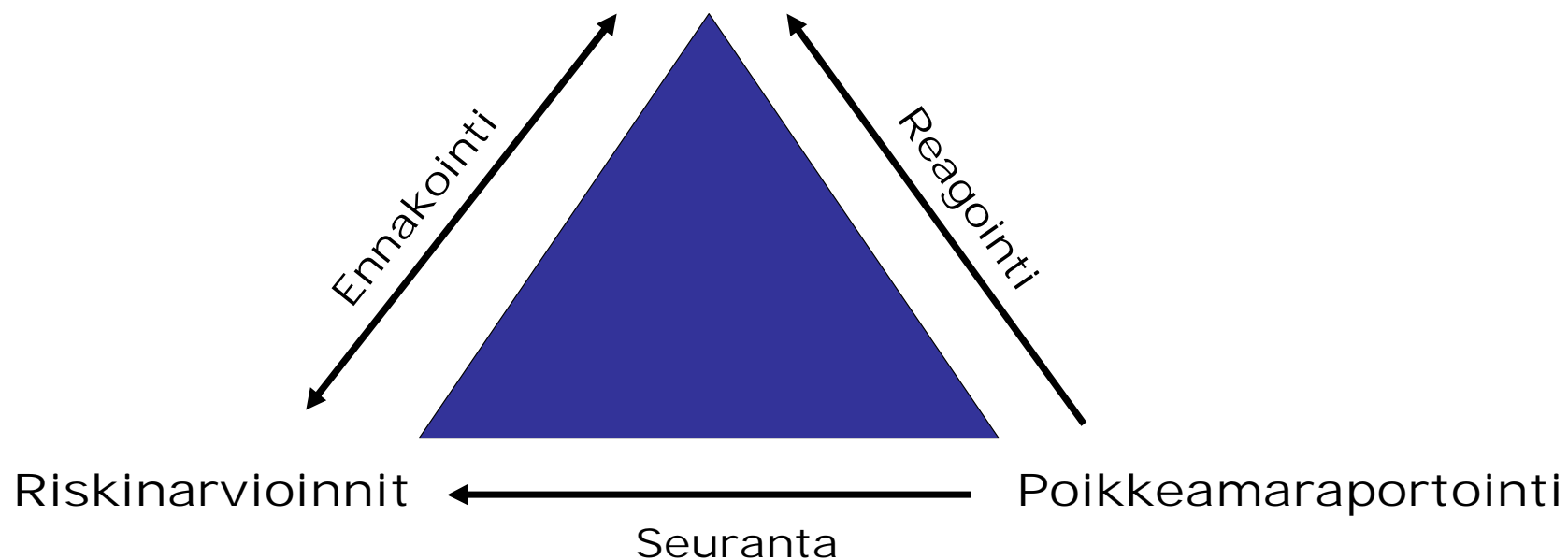

Turvallisuusjohtamisjärjestelmä

Toimintamallit ja työohjeet

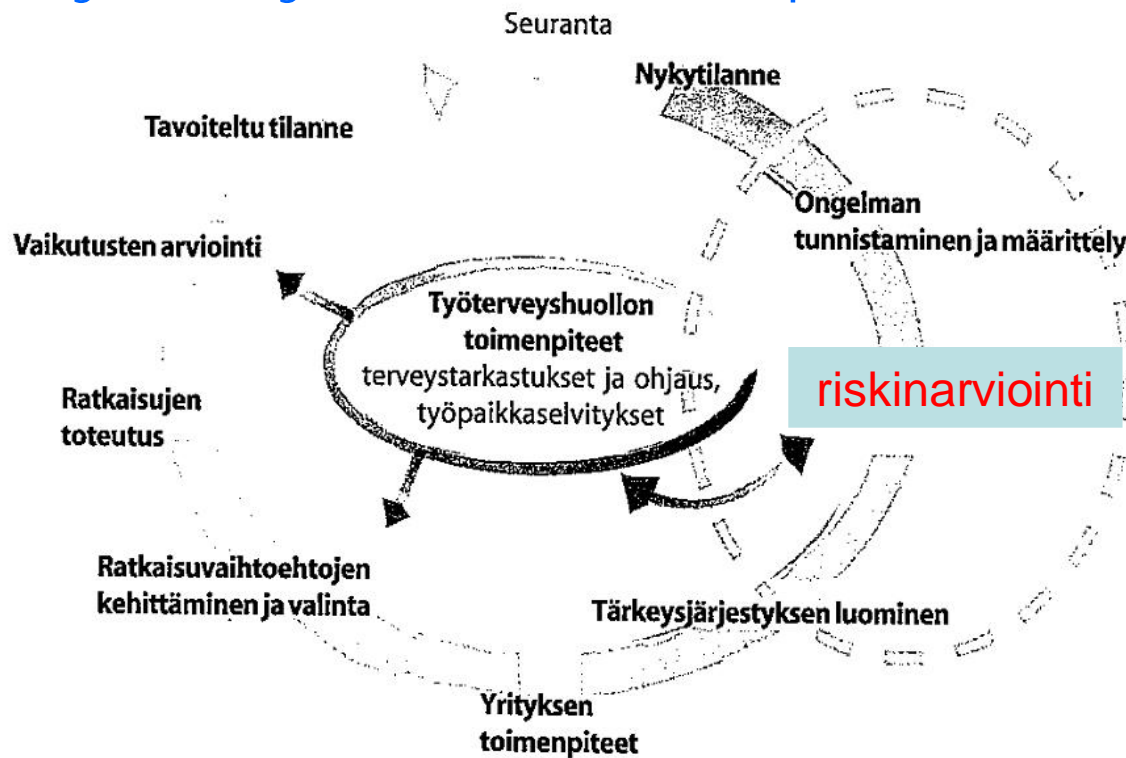
Koulutus ja harjoittelu

Resurssit ja hankinnat

Työterveyshuolto- ja työturvallisuushenkilöstön yhteistyöstä sovellutus pelastusalalle?

Kuva. Työpaikan vaarojen ja haittojen selvittäminen ja arviointi ja työterveyshuollon rooli työpaikan riskinarvioinnissa ja edelleen työpaikan kehitystoiminnassa.

lähde: Pääkkönen, Rantanen, Uitti: Työn terveysturvallisuuden tunnistaminen. TTL, STM, Helsinki 2005

SISÄASIAINMINISTERIÖ
Pelastusosasto

Pelastajaan kohdistuva kokonaisriski

Ihmissuhteet

Työolot

Ravinto ja juomavesi

Ääriolot, terrorismi
ym. uhat

Liikenne

Asuminen ja
asuinympäristö

Vapaa-aika

Elintavat

Ympäristöuhat

Harrastustoiminta

Sairaudet, toimintakyky

Työttömyys, köyhyys,
syrjäytyminen

Suositus 5: Fyysisen toimintakyvyn arviointi-, palautteenanto- ja seurantajärjestelmä

- pilotointien perusteella voidaan suositella kaikkien aluepelastuslaitosten käyttöön tulevaisuudessa
- suositus koulutusjärjestelmästä

Perustelut: FireFit-Pelastajien hyvä fyysisen toimintakyvyn arviointikäytäntö kehittämishanke II-vaihe (Keski- ja Länsi-Uudenmaan pelastuslaitokset, Tampereen Aluepelastuslaitos ym.)

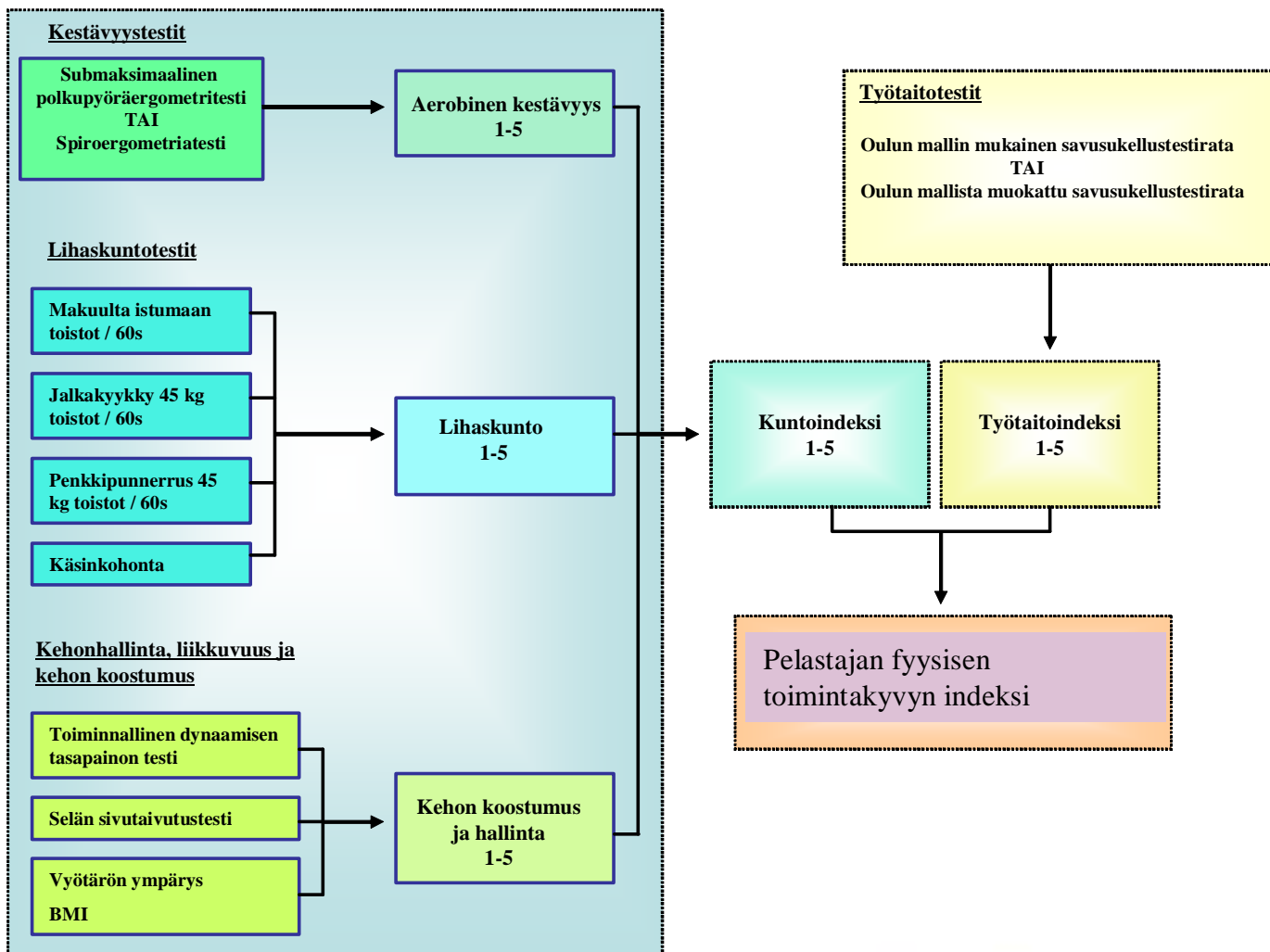
Kokonaisvaltaisen työterveys- ja työturvallisuustoimintamallin kehittäminen pelastusalalle -hanke (Tampereen Aluepelastuslaitos)

Palomiesten terveys ja toimintakyky: 13-vuoden seurantatutkimus

Lihasten hyvinvoinnin turvaaminen kuumatyössä – kuormituksen, väsymyksen ja työstä palautumisen arviointi

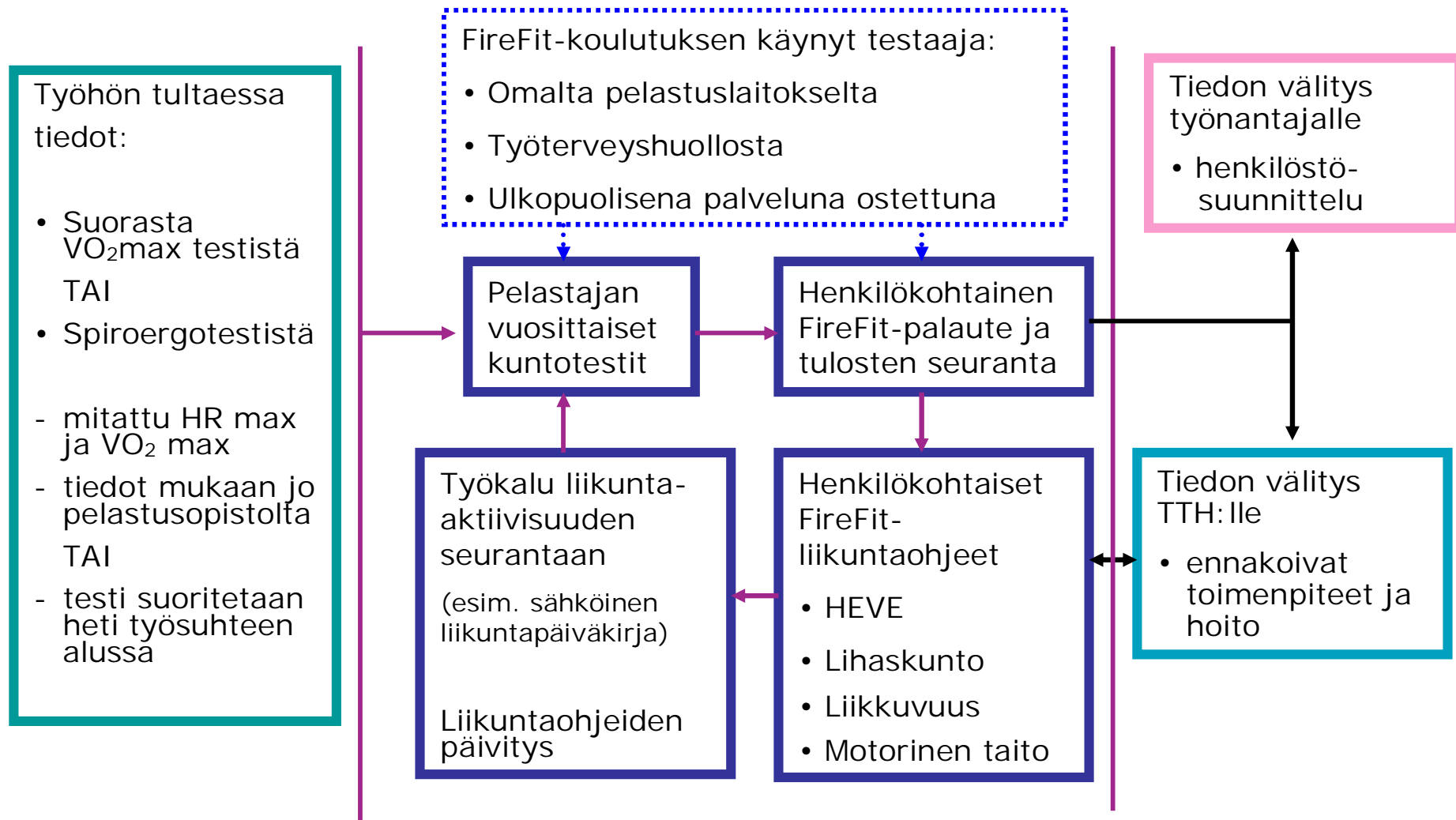

Pelastajan fyysisen toimintakyvyn indeksi

FireFit testausprosessi tulevaisuudessa

Suositus 6: valtakunnallisen kehittämisyhmän perustaminen

- suositusten jalkauttaminen
- valtakunnallinen vertailtavuus: ennakointi
- benchmarking
- reagointi muutokseen
- jne....

Osahankkeen 4 ohjausryhmä

Jäsenet:

- Hannu Alen, STM
- Tuula Haavasoja, JHL
- Petri Hynninen/Kim Nikula, Suomen Palomiesliitto
- Juha Höök, SPPL
- Mika Kontio, Suomen pelastusjohtajat
- Isto Kujala, SSPL
- Ritva Partinen, STM
- Marjatta Peurala, Suomen työterveyshoitajaliitto
- Heikki Paakkonen (?) PEO
- Tapio Ropponen, KEVA
- Merja Rusanen, Kunnallinen työmarkkinalaitos
- Jukka Ruuskanen, Palopäällystö, JHL
- Timo Suurnäkki, TTK
- Pasi Uurasmaa, SPEK
- Marjatta Vuorinen, Patrix

Kokoontunut 6 kertaa

KIITOS AKTIIVISUUDESTA!

Liittyminen muihin osahankkeisiin

- J Jäntti: Pelastushenkilöstön alkuselvityksiin kohteessa kuluva aika eri vahvuuksilla hankkeeseen liitetty kuormittumisen arviointi Tampereella; 8.-11.6. välisenä aikana; syketaltiointi 4-6 henkilöltä/vuoro, jokaiselta kahdesti; yht. 21 henkilöä. Keskim. sykintätaajuuudet alle 100 krt/min, samansuuntaisia tuloksia kuin aikaisemminkin.
- Vaihtoehtoiset sammutusmenetelmät: kuormittumisen arviointi mukana, analyysi meneillään

Muuta (1):

Pelastushenkilöstön terveystarkastukset – hyvät käytännöt opas, 2009

Tilaa taiten – Työterveyshuoltopalveluiden hankintaopas, 2009

Kirjallisuuskatsaukset:

- Duodecim, 2009 125(16):1709-16, 2009: Pelastus- ja raivaustyöntekijöiden hengitystieoireet World Trade Centerin katastrofin jälkeen (Aro L, Sauni R, Lusa S, Uitti J)
- "Pelastajien psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky ja keinot varhaiseen puuttumiseen" (Airila A 2008))
- "Pelastustyön fyysiset vaatimukset ja pelastushenkilöstön fyysisen toimintakyvyn edellytykset" (Wikström & Lusa, 2009)

Muuta (2):

TTL:n palvelu: pelastushenkilöstön työ- ja toimintakykyarviot

- vaativat työkykyarviot (fysiatrian, psykiatrian, työlääketieteen, työterveyshuollon, keuhkosairauksien, sisätautien erik.lääkärit); huomioidaan kuntoutukselliset näkökohdat
- työhön soveltuvuus pelastussukelluksiin ja muihin yksittäisiin vaativiin tehtäviin (keuhkolääkärit, klin.fysiologian erik.lääk.)
- yhteyshenkilöt: Kirsi Karvala 030-474 2266, Jaana Kettunen 030-474 2583

- TTL: Pelastusalan työterveyshuollon ja työturvallisuuden ajankohtaispäivät 14.-15.4.2009, Helsinki

- valtakunnallinen koulutuskiertäminen suunnitteilla v. 2010 (STM mukana tth-henkilöstön koulutuksen järjestämisessä)

Kehittämisen haasteita

- Toimintaympäristö: SM ohjeistaa, järjestäminen kuntien vastuulla
- Monia erilaisia toimijatahoja ja toimintatapoja
- Pelastushenkilöstön kirjavuus: vakinaiset, sopimuspalkokuntalaiset jne.
- Työterveyshuoltojen riittävyys, vaihtuvuus ja erilaisuus

Työterveyden ja työturvallisuuden kehittymisen SWOT pelastusalalle

Vahvuudet:

Heikkoudet:

Mahdollisuudet:

Uhat:

Työterveyden ja työturvallisuuden kehittymisen SWOT pelastusalalle

Vahvuudet:

- turvallisuusalan ammattilaiset
- liittynyt turvallisuustyöhön
- vahva ammattitaito/-status

Heikkoudet:

- tuuristrategia
- tapaturmien hyväksyminen
- ai mikä riski?
- tietääkö ne siellä työterveyshuollossa mitä me oikeasti tehdään?

Mahdollisuudet:

- ttt osaamisen hyödyntäminen
- integroiminen ennaltaehkäisyyn

Uhat:

- eläkeikäkysymys?
- heroismi

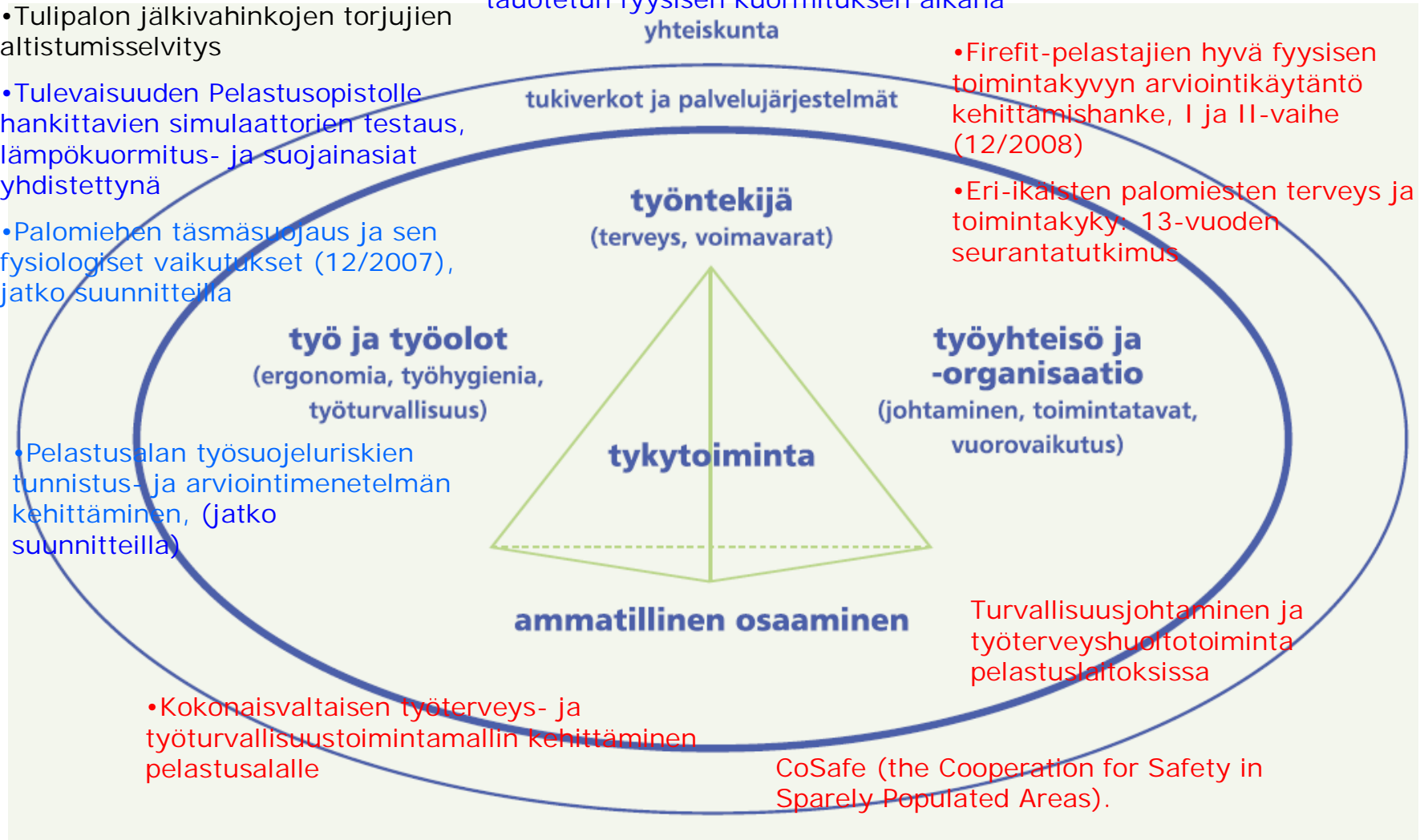
TTL:lla meneillään ja suunnitteilla olevia pelastusalaa koskevia hankkeita tyky/tyhytoiminnan tetraedrimallin mukaisesti jäsennehtynä (2.4.2008)

- OVA-tietoverkon laajennus, C-osaamiskeskus, Kemikaaliuhkat-kansallinen riskianalyysi ja prioriteettillista
- Tulipalon jälkivahinkojen torjuijen altistumisselvitys
- Tulevaisuuden Pelastusopistolle hankittavien simulaattorien testaus, lämpökuormitus- ja suojainasiat yhdistettynä
- Palomiehen täsmäsuojaus ja sen fysiologiset vaikutukset (12/2007), jatko suunnitteilla

- Pelastusalan työsuojeleuriskien tunnistus- ja arviointimenetelmän kehittäminen, (jatko suunnitteilla)

- Kokonaisvaltaisen työterveys- ja työturvallisuustoimintamallin kehittäminen pelastusalalle

- Lihasten hyvinvoinnin turvaaminen kuumatyössä – kuormituksen, väsymyksen ja työstä palautumisen arviointi
- Nestevajeen korvaus matalatehoisen, pitkäkestoisen ja tauotetun fyysisen kuormituksen aikana

CoSafe (the Cooperation for Safety in Sparsely Populated Areas).